

PÍSNĚ A ŘÍKADLA

Dětská hádanka

Přišel k nám bílý kuň,
zalehl nám celý dvůr.
(Sníh)

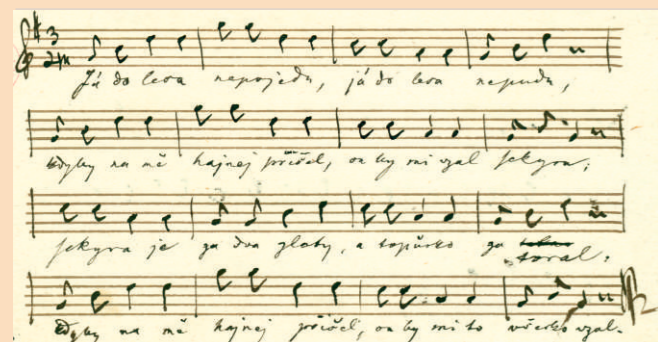

Vlastní kresba K. J. Erben, LA PNP

Rozmarýnka

Na tom Pražském mostě
rozmarýnka roste;
žádný jí tam nezalívá,
ona neporoste.

Až já tudy půjdu,
zalívat ji budu:
zelenej se rozmarýnko,
já se vdávat budu.

Já do lesa nepojedu, Erbenův pracovní notový zápis, LA PNP

Voda

Nemocný, chtěje se rád brzy uzdraviti, pošle
si pro vodu do studánky, ku které má největší
důvěru. Potom udělaje kříž řekne:

Vodičko studená!
Jenž jsi posvěcena
od svatého Jana
při křtu Krista Pána:
buď mi ke zdraví nápomocna.

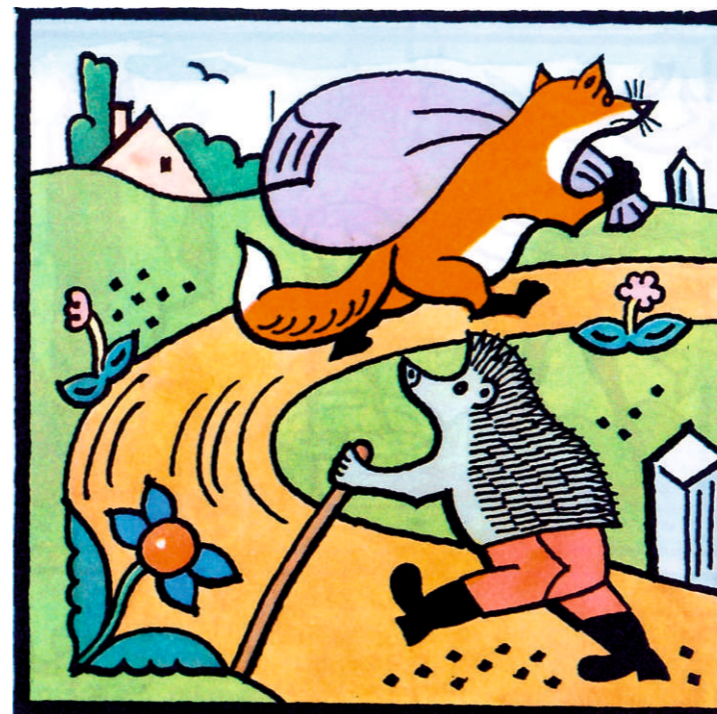
A pak se té vody napije.

Zájem o lidové tradice jako inspiraci náročné umělecké tvorby a obecně života se v Evropě šířil od druhé poloviny 18. století. Vymezoval se proti staršímu klasicistnímu univerzalizmu. Přirozenou moudrost a společenský cit národního kolektivu spojoval s novými společenskými ideály a kulturními formami. Slovy Jana Kollára: „V čeleděch, pokoleních, kmenech, nářečích poznáváme, co jest národ, v národech poznáváme, co jest člověčenství.“ V Českých zemích zapůsobil tento proud, s jistým zpožděním, zvláště od desátých a dvacátých let 19. století, kdy vznikly soubory lidové slovesnosti Václava Hanky, Josepha Georga Meinertera, Františka Ladislava Čelakovského a dalších. Jako klíčová se přitom jevila otázka nového, moderního a přitom národního uchopení původních látek. Písňe a říkadla se stávaly významnou konstantou, k níž odkazovaly soudobé diskuse o národní české literatuře.

Selský kroj z okolí Domažlic,
vlastní kresba K. J. Erben,
LA PNP

Plodem Erbenova celoživotního, rovněž vědeckého zájmu o lidovou tvorbu byly vedle pohádek soubory písní a říkadel. Písňe národní v Čechách (1841–1845) obsahují více než pět set a Prostonárodní české písňe a říkadla (1864) více než dva tisíce textů, včetně komentářů (tyto skladby uspořádal sběratel tak, aby odpovídaly různým obdobím lidského života). Erben směřoval srovnávací metodou k invariantům této tvorby, jejím mytickým podstatám a k jejímu zasazení do slovanského kontextu. Předkládal lidovou tvorbu básnicky, přirozenou češtinou s rostoucím zájmem o původní podání.

Josef Lada

Běží liška k Táboru,
nese pytel zázvoru.
Ježek za ní pospíchá,
že jí pytel rozpíchá.

Erbenem sebrané a zpracované písňe a říkadla měly ohlas u známých výtvarníků (např. v ilustracích Josefa Lada či Jana Konůpka). Především však našly echo v hudbě: písňe rozpracovali Antonín Dvořák (1884), Vítězslav Novák (1913) nebo Bohuslav Martinů v svém cyklu Špalíček (1933). Spojení písní s nápěvem (v Nápěvech Písní národních v Čechách a Nápěvech Prostonárodních písní českých, na nichž s K. J. Erbenem spolupracoval skladatel a kněz Jan Pavel Martinovský), přitom bylo jednou z podstatných předností Erbenova souboru.

Co [...] o slovu písňe národní řečeno, totéž o jejím hlasu čili nápěvu platí. Má-li hlas ten býti národní, musí v sobě míti národního ducha, na sobě národní formu a musí z národa vůbec vyjít. Známa jest obzvláštní náklonnost národa slovanského k hudbě [...]. Slova pravé národní písňe jsou jen smysl a výklad hudebního jejího hlasu [...]. V tomť se také liší písňe národní od jiných písní uměleckých, že v písni národní slovo z hudby anebo spolu s hudbou, v uměleckých ale obyčejně hudba ze slova povstává.

Karel Jaromír Erben: Prostonárodní české písňe a říkadla,
Praha 1864

V tom černým lese
čert bábu nese:
vy kluci nezbední,
modlete se!

Václav Náhliček

